

Névadási szokások napjainkban

Amikor Mizesér Lajos kollégámmal 1987 őszén elhatároztuk, hogy összegyűjtjük Szabolcs-Szatmár-Bereg megye névanyagát, még nem tudtuk, tervünk valóraváltása milyen akadályokba ütközik. A községenkénti teljes körű felmérésben hallgatóink készségesen segítettek volna, ám - mint időközben kitűnt - a népességnyilvántartásba avatatlan szem nem pillanthat be a személyi jog megsértése nélkül. A KSH tudott volna segíteni, de annak költségei meghaladták volna erőnket és anyagi lehetőségeinket. Így végül vállalkozásunk a megye iskoláira korlátozódott. De éppen ez tette lehetővé, hogy a keresztnévadási szokásokat egy korosztályra szűkítve vizsgáljuk.

Az iskoláktól kapott névsorok alapján az 1987-88. tanév 6-14 éves korú tanulóifjúságának nevével foglalkozhattunk. Ez a névanyag csaknem teljes. Az adott tanévben 81381 tanuló járt a megyében általános iskolába. Nekünk 77465 név állt a rendelkezésünkre, tehát a diákok nevének 95,2 %-a. A hiányzó 4-5000 tanuló azoknak a kisiskoláknak a tanulója volt, ahol a tanulólétszám nem haladta meg az 50 főt, valamint egy-két olyan iskoláé, ahonnan kérésünk többszöri megismétlése után sem kaptunk választ.

A vizsgálat időpontjában 38000 lányt és 39465 fiút találtunk. A lányok 328, a fiúk 204 nevet viseltek, tehát egy névre átlagosan 116 lány, ill. 193 fiú jutott. A korábbi évtizedekhez, évszázadokhoz képest nincs tehát lényeges változás a tekintetben, hogy a szülők lánygyermeküknek sokkal bátrabban, mondhatni ötleteesebben adnak nevet, mint a fiúknak. Része lehet ebben annak is, hogy a fiúgyermek megnevezésekor erősebb a hagyománytisztelő; nagyobb szerepet kap az apa neve (különösen az elsőszülött fiúgyermek névadásában), mint az anyáé, minden bizonnyal abból következően, hogy a kételemű, teljes név öröklődése bizonyos folytonosságot, állandóságot jelent.

A leggyakoribb 20 női nevet a 2. sz. melléklet tartalmazza. Lássunk néhány figyelmet érdemlő tényről! Az első 20 nevet az összes megnevezett lány 60 %-a viseli. Az arányokban ugyan van né-

mi eltérés városkörzetenként, de az csak Fehérgyarmat körzetében érdemel figyelmet: ott ugyanis ez az arány 54,7 %-os.

Az első 20 név vizsgálatához összehasonlításként megnéztem Ladó János Magyar utónévkönyvének adatait. Időben az eltérés igen csekély: az utónévkönyv az 1967-ben születettek számát tartalmazza. E vizsgálatban viszont nagyjából az 1973-81 között születettek vettek részt. A különbségek nem nagyok, bár a női nevek esetében figyelmet érdemelnek. A leggyakoribb húsz név közül 14 az utónévkönyvben is a leggyakoribb nevek között szerepel. Az utónévkönyvben az első húsz név között van az Ilona (11.), az Edit (13.), a Márta (17.), a Csilla (18.), az Anna (19.) és a Gyöngyi név (20. helyen). Ez a hat név azonban nincs a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei leggyakoribb nevek között. Jellemző módon azonban ezek a nevek Ladónál sem az első tíz között szerepelnek. Érdekesebb képet kapunk, ha azt nézzük, melyek azok a nevek, amelyek a fentiek helyett a regionális névsorban a gyakori nevek között találhatóak. A Mónika név a megyében a 2. helyen van, sőt a megyeszékhelyen az első. Az Anita név 6. a megyei gyakorisági sorban, a Tímea pedig a 8. Szerepel még a Szilvia, a Beáta és az Enikő (11., 17., ill. 18. helyen).

Mire következtethetünk mindebből? Nem tagadva a helyi divatot, a helyi szokások jelentőségét, megállapíthatjuk, hogy egyik-másik név roppant gyorsan válik népszerűvé. Az említett nevek, amelyek az 1973-81 között születettek körében a gyakori nevek között szerepelnek, szinte kivétel nélkül hagyományos neveket szorítottak le a gyakorisági lista éléről: az Ilona, Edit, Márta, Anna nevek valóban hagyományosak; a Csilla ugyan divatos név volt 2-3 évtizeddel ezelőtt, napjainkban azonban némileg veszített népszerűségéből.

Az első húsz név vizsgálatakor szembeötlő, hogy mennyire kiagyenlített a kép: az első helyen álló Andrea gyakorisága 4,51 %-os, a 20. helyen lévő Gabrielláé pedig 1,8 %-os. A különbség mindössze 2,7 %! Az egyes nevek között is igen csekély a különbség; legfeljebb 1,2-1,3 %-os, ill. néhány 10 fős. Nagyobb különbség egy esetben van: a 2. helyen álló Mónika és a 3. helyen álló Krisztina között a különbség meghaladja a 200-at.

A hagyományos nevek közül a Katalin fordul elő leggyakrabban: ezt követi közvetlenül az Éva (4-5.). A többi - az Erzsébet, a Mária, a Judit, a Zsuzsanna, a Gabriella a 10.-20. helyek valamelyikén található.

A fiúneveket vizsgálva mindenekelőtt az állapítható meg, hogy az első 20 név a gyakoriságot tekintve 80,7 %-os, tehát a további nevek szerepe, jelentősége a névadásban jóval szerényebb, mint a lányok esetében. Az első húsz név kevésbé kiegyenlítősen oszlik meg, mint azt a lányoknál láttuk. Már az első és a második helyen álló két név gyakorisága között is nagy a különbség: 370., az összes névhez viszonyított arány tekintetében is csaknem 1 %-os. A leggyakoribb név a László. A következő négy név között csekély a különbség, viszont az 5. helyen álló Zsolt és a 6. helyen álló József között ismét 360 fölötti. Újabb ugrást figyelhetünk meg a 9. helyen álló Csaba és az ezt követő Gábor, név között: a különbség 268. Nagy a különbség a 16. helyen álló Péter és a 17. helyen álló Miklós név között is: 245.

Egyéb forrásokkal, felmérésekkel összehasonlítva, a férfinevek megválasztására az állandóság, a hagyománytisztélet jellemző. A Magyar utónévkönyvben szereplő 1967-es születésű fiúk gyakorisági listájának első helyén éppúgy a László áll, mint Szabolcs-Szatmár-Beregben. Az első húsz közül a regionális névsorból csak az Imre, a Gyula és a Károly hiányzik: azonban a helyükön is hagyományos neveket találunk: a Mihályt és a Miklóst. Egyedül a Róbert kivétel: a megyei sorrendben a 13., az utónévkönyvben viszont még messze volt attól, hogy a legnépszerűbb nevek között legyen.

Érdemes fellapoznunk Ürdög Ferenc Göcsej és Hetés területén végzett személynévvizsgálatokról szóló könyvét is. Ebben korosztályokra osztva is megnézi a névadási szokásokat. A legfiatalabbak az 1960-66. között születettek. Ez utóbbi csoportban már ott is a László a legnépszerűbb név, s ha vannak is a tájegységre jellemző sajátosságok - pl. a Jenő név gyakori előfordulása (15. hely) -, nagyjából ugyanazok a nevek találhatók a gyakorisági lista élén, mint az ország keleti felében.

A női nevek gyors cserélődésével szemben tehát a népszerűség-i listán a férfinevek állandósága, ill. igen lassú cserélődése

jellemző. Kivételnek tekinthetjük a következő példát: a Krisztián név vizsgálatunk időpontjában a 29. helyen állt 528 előfordulással. Az utónévkönyv adatai szerint 1967-ben még csak 3 fiúgyermek kapta ezt a nevet az országban. Ürdög névanyagában viszont egyáltalán nem szerepel. A nevek nagy részének állandóságára példa lehet a László mellett az István, a Zoltán, a József, a János, a Sándor, a Gábor, a Tamás, a Tibor, a Ferenc, az András vagy a Péter név. 1960 óta változatlanul a népszerű nevek között találjuk az Attilát és a Csabát, melyek - Ürdög adatai szerint - a korábbi évtizedekben meglehetősen ritka nevek voltak. A Zsolt a mi felmérésünkben már az 5. helyen áll, az utónévkönyvben még a 10., Ürdögnél pedig nincs az első 20 név között.

A férfi- és női nevek összehasonlításakor kitűnik, hogy a leggyakoribb férfinevek megterhelése sokkal nagyobb, mint a leggyakoribb női nevéké. Ez azonban csak az első 14 név esetében igaz. Az 1. helyen álló László nevet az összes megnevezett 7,4 %-a kapta, míg az ugyancsak 1. helyen álló Andrea nevet - mint azt korábban már említettem - csak az általános iskolás korú lányok 4,51 %-a. Ez azt jelenti, hogy a leggyakoribb férfinevet viseli csaknem minden 13. fiú, de a leggyakoribb női nevet csak minden 22. lány kapta. Vagy: az első három nevet figyelembe véve minden ötödik fiú László, István vagy Attila, de csak minden nyolcadik lány Andrea, Mónika vagy Krisztina.

Összegzőképpen a következőket állapíthatjuk meg: a lánygyermek megnevezésében sokkal nagyobb a szerepe a divatnak, mint a fiúk névadásában. E tekintetben a korábbi évtizedekhez, évszázadokhoz képest nagy a változás: az eddig hagyományos nevek egy része lassan kiszorul a használatból, vagy legalábbis háttérbe szorul. A férfinevek sokkal állandóbbak, jobban ellenállnak a divat hatásainak. E tekintetben is akadnak azonban divatos nevek, csak a változás lassabb, mint a női nevek esetében.

Az a tény, hogy a lányok számára a szülők sokkal több név közül választanak, mint fiaiknak, nem újkeletű, inkább csak alátámasztani látszik a korábbi tapasztalatokat. Ugyanakkor mindkét nemre érvényes az a megállapítás, hogy a szülők a rendelkezésre álló neveknek csak töredékét használják fel a névadáskor.

Ádám Imre

2. sz. melléklet

A lánynevek gyakorisági sorrendje

1--20.

S. sz.	N é v	Fgy.	Kv.	M.sz.	Nyb.	Nyh.	Tv.	Vn.	Össz.	%
1.	Andrea	148	256	323	177	616	88	107	1 715	4,51
2.	Mónika	122	223	248	205	690	79	75	1 642	4,32
3.	Krisztina	93	176	173	151	641	69	110	1 413	3,72
4.	Katalin	108	218	227	159	547	59	94	1 412	3,71
5.	Éva	127	192	227	135	540	67	114	1 402	3,69
6.	Anita	87	216	223	123	498	71	111	1 329	3,50
7.	Erika	87	160	201	181	456	74	58	1 217	3,20
8.	Tímea	65	181	200	113	519	49	63	1 190	3,13
9.	Ágnes	45	191	153	110	531	74	46	1 150	3,02
10.	Erzsébet	109	197	188	155	342	41	92	1 124	2,96
11.	Szilvia	90	117	149	119	469	59	84	1 087	2,86
12.	Mária	69	175	183	164	404	16	75	1 086	2,85
13.	Ildikó	92	148	183	112	441	23	61	1 060	2,79
14.	Tünde	41	163	164	142	349	60	62	981	2,58
15.	Judit	67	110	225	91	322	45	71	931	2,45
16.	Zsuzsanna	63	156	144	92	355	38	72	920	2,42
17.	Beáta	66	146	118	118	346	41	57	892	2,35
18.	Enikő	61	132	143	87	282	31	69	805	2,12
19.	Anikó	56	132	128	90	311	43	35	795	2,09
20.	Gabriella	51	118	78	60	300	44	40	691	1,81

Ö s s z e s e n : 22 842 60,11

A fiúnevek gyakorisági sorrendje

1--20.

S. sz.	N é v	Fgy.	Kv.	M.sz.	Nyb.	Nyh.	Tv.	Vn.	Össz.	%
1.	László	222	519	458	280	1 123	163	165	2 930	7,42
2.	István	190	514	354	275	944	118	165	2 560	6,49
3.	Attila	184	456	362	276	951	174	156	2 559	6,48
4.	Zoltán	186	358	410	257	1 045	117	178	2 551	6,46
5.	Zsolt	152	388	415	331	903	133	134	2 456	6,22
6.	József	116	333	315	247	816	116	151	2 094	5,30
7.	János	83	255	260	302	810	104	92	1 906	4,83
8.	Sándor	158	237	330	246	612	118	161	1 862	4,72
9.	Csaba	105	246	326	162	674	99	126	1 738	4,40
10.	Gábor	74	222	226	104	687	57	80	1 450	3,67
11.	Tamás	144	176	211	158	655	62	42	1 448	3,66
12.	Tibor	69	227	181	128	593	74	81	1 353	3,43
13.	Róbert	100	199	181	131	604	49	77	1 341	3,40
14.	Ferenc	85	222	162	151	441	47	62	1 170	2,96
15.	András	56	191	115	86	469	53	49	1 019	2,58
16.	Péter	69	115	100	53	426	59	88	910	2,30
17.	Miklós	55	88	121	74	267	29	31	665	1,68
18.	Mihály	17	62	58	129	326	31	14	637	1,61
19.	Béla	61	145	103	33	169	16	74	601	1,52
20.	György	45	66	81	86	278	20	25	601	1,52

Ö s s z e s e n : ===== 31 851 80,70